

Л. О. Попова, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Попова Л.О.

Інформаційно-комунікативні технології як ефективний засіб формування професійної компетентності студентів-майбутніх філологів

У статті визначено зміст понять „професійна компетентність майбутнього вчителя-словесника”, „інформаційно-комунікативні технології”. Автор зазначає, що в освітніх закладах розробляють та активно впроваджують інформаційно-комунікативні технології, зокрема дистанційні курси, що орієнтовані на засвоєння студентами нової інформації, ефективну організацію самостійної роботи студентів, підготовку до проходження різних видів практики, перевірку рівня сформованості знань, умінь і навичок тощо. Одним із важливих складників дистанційних курсів, що входить до контрольномоніторингового блоку і забезпечує реалізацію контрольної функції навчально-виховного процесу, є комп’ютерні тести. На основі аналізу наукової літератури автор дійшов висновку, що не можна віддавати перевагу задля поточного оцінювання досягнень студентів лише комп’ютерному тесту, адже він має певні недоліки, зокрема дозволяє контролювати результати навчання, а не дослідницьку й пізнавальну діяльність студентів, дає змогу вгадати правильну відповідь за умови повної відсутності знань з предмета, не враховує індивідуальні особливості студентів. Результати апробації складених комп’ютерних тестів дозволили авторові дійти таких висновків: використання комп’ютерних тестів дозволяє скоротити час на їх перевірку, перейти від суб’єктивного оцінювання до об’єктивного обґрунтованого неупередженого контролю за рівнем сформованості професійно необхідних знань, умінь і навичок студентів, усебічно проаналізувати зроблені студентами помилки і відповідно скоригувати навчальний процес, обираючи найбільш адекватні мети навчання методи і прийоми тощо..

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, інформаційно-комунікативні технології, дистанційний курс, комп’ютерні тести.

Попова Л.А.

Информационно-коммуникативные технологии как эффективное средство формирования профессиональной компетентности студентов-будущих филологов

В статье определено содержание понятий „профессиональная компетентность будущего учителя-словесника”, „информационно-коммуникативные технологии”. Автор отмечает, что в образовательных учреждениях разрабатывают и активно внедряют информационно-коммуникативные технологии, в частности дистанционные курсы, ориентированные на усвоение студентами новой информации, эффективную организацию самостоятельной работы студентов, подготовку к прохождению различных видов практики, проверку уровня сформированности знаний, умений и навыков и т.д. Одним из важных составляющих дистанционных курсов, входящий в контрольно-мониторинговый блок и обеспечивающий реализацию контрольной функции учебно-воспитательного процесса, являются компьютерные тесты. На основе анализа научной литературы автор пришел к выводу, что нельзя отдавать предпочтение для оценивания достижений студентов только компьютерному тесту, ведь у него есть определенные недостатки, в частности, тест позволяет контролировать результаты обучения, а не исследовательскую и познавательную деятельность студентов, позволяет угадать правильный ответ при полном отсутствии знаний предмета, не учитывает индивидуальные особенности студентов. Результаты апробации составленных компьютерных тестов позволили автору сделать следующие выводы: использование компьютерных тестов позволяет сократить время на их проверку, позволяет перейти от субъективного оценивания к объективному обоснованному беспристрастному контролю за уровнем сформированности профессионально необходимых знаний, умений и навыков студентов, позволяет всесторонне проанализировать сделанные студентами ошибки и соответственно скорректировать учебный процесс, выбирая наиболее адекватные цели обучения методы и приемы и т.д.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, информационно-коммуникативные технологии, дистанционный курс, компьютерные тесты.

Реалізація сучасних вимог до розвитку освіти в Україні і потреб сучасного динамічного полікультурного світу залежить від рівня сформованості професійної компетентності педагога, його інтелектуальних, творчих, моральних і патріотичних характеристик, здатності ефективно реалізовувати навчально-виховний процес. Зважаючи на це, пріоритетним орієнтиром в освіті є компетентнісний підхід до формування змісту освіти, що ґрунтується не тільки на опануванні теоретичних знань, умінь і навичок, а й сприяє розвитку досвіду

майбутнього фахівця у створенні власних стратегій навчання мови в інформаційному та соціокультурному середовищі, формуванні наукового мислення, мотивації до подальшої дослідницької діяльності [2, с. 5–6]. Відповідно це зумовлює зміну вимог до особистості педагога, і як наслідок – зміну пріоритетів у його підготовці.

Проблема формування професійної компетентності вчителя-словесника розкрита в чималій кількості наукових праць українських і зарубіжних дослідників. Так, на сутності професійної діяльності вчителя-словесника акцентують увагу О. Біляєв, О. Горошкіна, С. Караман, О. Копусь, Л. Мацько, М. Пентилюк, К. Плиско, О. Семеног, В. Сидоренко та ін. Проблемі формування професійної компетентності та її складників присвячено наукові розвідки Н. Голуб, К. Климової, В. Коваль, Л. Мамчур, Н. Остапенко, Т. Симоненко, Л. Сімоненко, Н. Шарманова та ін. Окремі аспекти упровадження інформаційних технологій у професійну підготовку майбутнього вчителя-словесника висвітлено в наукових дослідженнях Н. Голуб, А. Нікітіної, О. Кучерук, О. Семеног, Т. Симоненко та ін. Зокрема, О. Кучерук підкреслює, що збагачення системи методів навчання засобами інформаційно-комунікативних технологій навчального призначення дає змогу розширити інформаційний простір для навчальної діяльності, ефективніше вплинути на мотиваційну сферу, що, у свою чергу, забезпечує інноваційне середовище для розвитку творчого потенціалу [3, с. 4].

Мета статті – здійснити аналіз змісту поняття „професійна компетентність майбутнього вчителя-словесника”, визначити специфіку використання інформаційно-комунікативних технологій як засобу формування професійної компетентності майбутнього вчителя-словесника.

На сьогодні лінгводидактиці відсутній однозначний підхід до визначення поняття „професійна компетентність учителя-словесника”. О. Семеног визначає її як інтегральну особистісну якість, що включає педагогічну, психологічну, лінгвістичну, мовну, комунікативну, фольклорну, літературну, етнокультурознавчу, методичну, інформаційну, дослідницьку компетенції й

виявляється на високому рівні готовності студентів-філологів до педагогічної діяльності [7].

З погляду результативності професійної педагогічної діяльності трактує це поняття В. Сидоренко: «процес і результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності педагога». Ми погоджуємося з позицією науковця, що рівень професійної компетентності (репродуктивний, адаптивний, локально-моделювальний, системно-моделювальний, творчий) безпосередньо співвідноситься з методичною креативністю педагога, його готовністю до інноваційної педагогічної діяльності, безперервної самоосвіти, здатністю до гнучкого соціально-педагогічного мислення тощо [8].

Логіка дослідження вимагає врахування тлумачення В. Коваль: «ступінь оволодіння професійною діяльністю, яка об'єднує теоретичні характеристики (знання), практичні (вміння, навички, досвід) й особистісні характеристики (якості, здібності) готовності суб'єкта до професійно-педагогічної діяльності» [1].

Отже, науковці єдині в тому, що сучасний учитель української мови і літератури мусить бути професійно компетентним фахівцем-дослідником і культуромовною особистістю, у якій сформовані мотиваційна, інформаційна, операційна готовність до творчої педагогічної, наукової та самоосвітньої діяльності [7, с. 8]. Цілком підтримуємо висловлену А. Нікітіною думку, що «словесник має оволодіти не тільки психологічною, дидактичною майстерністю, а й інформаційною культурою, пов'язаною з новими інформаційними технологіями» [5, с. 2].

У науковій літературі відсутній єдиний погляд на трактування поняття „інформаційно-комунікативні технології”. Водночас науковці єдині в тому, що ІКТ мають давати відповіді на запитання: як організувати в комп'ютерному середовищі навчальний процес з урахуванням специфіки конкретної навчальної дисципліни, навчальних і практичних цілей, які засоби ІКТ і як використовувати, яким змістом їх наповнити, як контролювати їх якість, а їх

використання визначається в кожному конкретному випадку залежно від специфіки змісту досліджуваного предмета, індивідуальних особливостей студентів різних груп, ступеня підготовленості викладачів у цій галузі й рівня забезпеченості навчального закладу сучасними засобами навчання [11].

П. Сікорським визначено такі основні напрями використання комп'ютерних технологій у вищих закладах освіти: організація вивчення комп'ютерних навчальних дисциплін засобами комп'ютерних технологій; фрагментарне використання комп'ютерів під час читання лекцій, проведення семінарських занять (узагальнювальні таблиці, схеми, рисунки тощо); комп'ютеризація контрольних зрізів (індивідуалізація та автоматизація перевірки); розроблення електронних текстів лекцій, семінарських і практичних занять, поступовий перехід від механічного записування студентами лекційного матеріалу до організації його сприймання й осмислення, використовуючи готові тексти; психолого-педагогічне і технічне забезпечення застосування комп'ютерних технологій для дистанційного навчання; комп'ютеризація бібліотечної справи, вільний пошук інформації за допомогою інтернету та ін. [9, с. 601].

В освітніх закладах розробляють та активно впроваджують інформаційно-комунікативні технології, зокрема дистанційні курси, орієнтовані на засвоєння студентами нової інформації, відпрацювання практичних умінь і навичок, ефективну організацію самостійної роботи студентів, перевірку рівня сформованості знань, умінь і навичок тощо.

Одним із важливих складників дистанційних курсів, що входить до контрольної-моніторингового блоку і забезпечує реалізацію контрольної функції навчально-виховного процесу, є комп'ютерні тести.

М. Починкова, детально проаналізувавши вимоги до дистанційних курсів загалом і для студентів філологічних спеціальностей зокрема, зауважує, що кількість тестових запитань не повинна перевищувати загальноприйняті норми: для поточного тесту – 20-30 питань, для модульного – 40-50; для підсумкового – від 50 до 70, а тестові завдання мають відповідати таким вимогам: «змістовна

валідність» – відповідність змісту навчання; простота – завдання в одному тесті мають бути одного рівня засвоєння; однозначність – стосується конструювання еталона відповіді (змістовність, повна відповідь, відбір відповіді на вибір або варіантів відповідей); надійність забезпечується значною кількістю питань для виключення вгадування [6, с. 1]. Крім того, можливості комп'ютерних технологій дозволяють до змісту тестових завдань уміщувати різноманітні таблиці (демонстраційні, узагальнювальні, зіставні та ін.), фрагменти уроків, моделі, презентації, відеозаписи, приклади вправ і завдань тощо, що урізноманітнює структуру тестів.

Водночас зауважимо, що задля поточного оцінювання досягнень студентів не можна віддавати перевагу лише комп'ютерному тесту, адже він має певні недоліки: здатність тестів контролювати лише результати, а не пізнавальну діяльність загалом, можливість угадування правильної відповіді за умови повної відсутності знань з методики навчання української мови, неврахування індивідуальних здібностей студентів, зокрема темпераменту, розвитку аналітичного мислення, пам'яті, не завжди правильне встановлення однозначного причинно-наслідкового зв'язку між складеними тестами, знаннями й уміннями, що перевіряються, і отриманими результатами тощо [10, с. 319].

Цілком підтримуємо думку Л. Сімоненко, що не всі знання й уміння, необхідні для становлення професійної компетентності майбутнього філолога, викладач може перевірити за допомогою тестів, адже, крім знання власне лінгводидактичних понять і термінів, зокрема назви методів, прийомів, їх класифікацій; назви й особливостей застосування вправ і завдань на уроках української мови; назви засобів навчання української мови; назви помилок, недоліків у вивченні української мови тощо, які можна перевірити за допомогою комп'ютерного тестування, студенти засвоюють особливості навчально-виховного процесу мовної освіти в середній школі; вчать свідомо створювати власний досвід викладання української мови в освітніх закладах різних форм і типів; оволодівають вміннями виявляти й використовувати кращі

надбання педагогічного досвіду. А це, зокрема, вимагає використання в дистанційному курсі письмового висловлення власного погляду на суперечливу проблему, написання анотацій, складання конспектів уроків, створення відеопрезентацій, розроблення дидактичного матеріалу для школярів тощо.

Результати апробації складених нами комп'ютерних тестів з метою перевірки рівня засвоєння студентами знань з дистанційного курсу «Методика навчання української мови» дозволяють дійти таких висновків: використання комп'ютерних тестів дозволяє скоротити час на їх перевірку, дає змогу перейти від суб'єктивного оцінювання до об'єктивного обґрунтованого неупередженого контролю за рівнем сформованості професійно необхідних знань, умінь і навичок студентів, усебічно проаналізувати зроблені студентами помилки й відповідно скоригувати навчальний процес, обираючи найбільш адекватні меті дистанційного курсу методи і прийоми тощо.

Література

1. **Коваль В. О.** Теоретичні і методичні засади формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів у вищих педагогічних навчальних закладах : монографія / В. О. Коваль. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. – 455 с.
2. **Копусь О. А.** Теоретичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів у вищому навчальному закладі : [монографія] / Копусь О.А. – К. : РВВ КГУ, 2012. – 429 с.
3. **Кучерук О. А.** Засоби інформаційно-комунікаційних технологій у системі методів мотиваційного забезпечення процесу навчання української мови [Електронний ресурс] / О.А. Кучерук // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2012. – № 1 (27). – Режим доступу до журн. : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/626/478>.
4. **Маркова А. К.** Психология труда учителя / Аэлига Капитоновна Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 192 с.

5. **Нікітіна А. В.** Інформаційні технології в методичній підготовці майбутнього вчителя словесник [Електронний ресурс] / А.В. Нікітіна. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN5/08navmvs.pdf>.
6. **Починкова М. М.** Методичні вимоги до змісту й структури дистанційного курсу філологічного спрямування [Електронний ресурс] / М. М. Починкова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/23_SND_2008/Pedagogica/26389.doc.htm.
7. **Семенов О. М.** Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія / Олена Миколаївна Семенов. – Суми : Мрія-1, 2005. – 404 с.
8. **Сидоренко В. В.** Організація неперервного професійного саморозвитку вчителя української мови та літератури в міжкурсовий формат курсової підготовки / В.В. Сидоренко / Компетентнісно орієнтована освіта: досвід, проблеми, перспективи // матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. у м. Донецьку, 5 – 6 листопада 2008 р. – У 3-х томах. – Т. 2. – С. 241 – 247.
9. **Сікорський П. І.** До питання про поняття комп'ютерних технологій навчання / П. І. Сікорський // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті : досвід, проблеми, перспективи. зб. наук. праць. – Львів : ЛДУ БЖД, 2006. – С. 601 – 603.
10. **Сімоненко Л. Ю.** Тест як засіб контролю сформованості методичної компетентності студентів-філологів / Л. Ю. Сімоненко // Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип. 64 / Херсон. держ. пед. ун-т ; [редкол.: Барбіна Є. С. та ін.]. – Херсон : [Б. в.], 2014. – С. 316 – 322.
11. **Фоміних Н. Ю.** Сутність поняття „інформаційно-комунікаційні технології” та їх значення на сучасному етапі модернізації освіти [Електронний ресурс] / Н. Ю. Фоміних. – Режим доступу: http://dSPACE.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9084/1/ped905_77.pdf.

Popova L. O.

Information-communication Technologies as an Effective Means of Forming Professional Competence in Philology Students

The publication defines the meaning of the concepts “professional competence of future Philology teachers”, “information-communication technologies” (ICT). The author notes that information-communication technologies are actively developed and implemented in educational establishments. They are, particularly, distance learning courses, aiming to provide the students with new information, organize effectively students’ individual activities, prepare them for doing different kinds of practical training, check the level of their knowledge and skills, etc. One of the main components of distance learning courses, which is a part of controlling-monitoring module and which provides implementation of controlling function of the educational process is computer tests. On the basis of the analysis of scientific literature the author came to conclusion that computer tests cannot be given preferences over other kinds of estimating students’ achievements, because it has some weak points, including the ability to control only the results of students’ learning activity, but not research and cognitive ones; it gives students a chance to guess the correct answer on conditions of complete absence of knowledge in the subject, and does not take into account individual; peculiarities of the students. The results of evaluating computer tests taken allowed the author to make the following conclusion: using computer tests enables to shorten time for checking, gives a chance to turn from subjective evaluation to objective, sound and unprejudiced control of the level of forming professionally important knowledge and skills of the students, makes it possible to analyze thoroughly the mistakes made by students and correct the educational process in a proper way, choosing teaching methods and technique, that fit for the purpose of education the most.

Key words: competence, professional competence, information-communication technologies, distance learning course, computer test.

Відомості про автора

Попова Людмила Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Коло наукових інтересів: проблема мовленнєвого розвитку учнів, використання ІКТ у сучасних закладах освіти.

Стаття надійшла до редакції 09.12.2014 р.
Прийнята до друку 26.12.2014 р.
Рецензент – д. п. н., проф. Горошкіна О. М.